

51. konference České demografické společnosti

Ani ne tři čtvrtě roku od konání odložené 50. výroční konference České demografické společnosti v Ostravě, o které jsme vás informovali v první čísle letošního ročníku časopisu *Demografie*, se uskutečnil již 51. ročník této nejvýznamnější tuzemské demografické akce na našem území. Demografové a další zájemci o populační problematiku se tentokrát setkali ve dnech 25.–27. května 2022 v Táboře v prostorách Centrum Univerzita Tábor. Možná i dobrá dopravní dostupnost z Prahy zapříčinila, že zájem o konferenci byl mimořádný, během třech dní akci navštívilo na devět desítek registrovaných účastníků, zaznělo 34 ústních příspěvků a prezentováno bylo rovněž 10 tištěných posterů. Již tradičně konferenci doprovázel pestrý doprovodný program.

Odborný program konference byl rozdělen opět do tří dnů. První den se po oficiálním zahájení, jehož se ujala jak předsedkyně Společnosti Jitka Langhamrová, tak místostarosta města Tábor Martin Mareda, který převzal nad konáním konference záštitu, konala **úvodní sekce**, v rámci níž zaznělo několik stěžejních příspěvků. *Petra Kuncová* a *Jaroslav Sixta* z ČSÚ představili první výsledky Sčítání 2021; *Klára Tesárková Hulíková* z PřF UK a *Petr Mazouch* z FIS VŠE prezentovali mezigenerační rozdíly a specifika v dlouhodobém vývoji úmrtnosti české populace; posléze následovaly dva příspěvky od kolegů z ČSÚ: nejprve se *Terezie Štyglerová* a *Jiří Ročovský* věnovali vybraným aspektům kvality primárních dat pro statistiku příčin smrti z pohledu regionálních rozdílů v úmrtnosti podle příčin smrti, načež *Magdalena Baštecká* pozornost zaměřila na statistiku vícečetných příčin smrti na příkladu onemocnění covid-19. Po ukončení úvodní sekce konference pokračovala blokem **aktuálního demografického výzkumu** s příspěvky na témata covid-19 a úmrtnost, kdy zazněly čtyři zajímavé prezentace: *Šárka Daňková* a *Klára Benešová* z ÚZIS ČR analyzovaly ztracené roky života v důsledku onemocnění covid-19 v letech 2020 a 2021, *Jitka Rychtaříková* a *Friederike Feige* z PřF UK se zamyslely nad vlivem pandemie covid-19

na délku života podle rodinných stavů mezi roky 2019 a 2020; regionální diferenční analýzu týdenních počtů zemřelých v roce 2020 a 2021 představili *Štěpánka Zvonková* a *David Morávek* z ČSÚ a nakonec se otázce vztahu proočkování a šíření covid-19 v okresních populacích na Slovensku v porovnání delta a omikron vlny věnovali *Branislav Bleha* a *Pavol Ďurček* z PrF UK v Bratislavě. První den odborného programu konference pak ukončila sekce „**Sociální vyloučení: vývojové trendy, územní disparity, společenské a demografické důsledky**“, která v sobě čítala celkem šest příspěvků: vstupní slovo přednesl *Luděk Sýkora* z PřF UK, který přiblížil vývojovou dynamiku sociálního vyloučení a segregace v Česku v letech 2015–2021; následovaly odborné příspěvky zástupců dvou rezortů, které se problematice věnují – *Michal Ondruška*, *Petr Lang* a *Roman Matoušek* z Agentury pro sociální začleňování MMR ČR představili výsledky analýzy sociálního vyloučení v území z pohledu trendů v době ekonomického růstu a globální pandemie, načež *Jan Klusáček* z MŠMT hledal na úrovni ORP souvislosti mezi oblastmi sociálního vyloučení, bytové nouze, exekucí, školní neúspěšnosti a odebráním dětí z rodin. O mezinárodní zkušenosti se sběrem a hodnocením dat za sociální vyloučení Romů se podělil *Marek Hojsík* z PřF UK; chudobu, exekuce a covid-19 v tzv. Zdravých městech pak přednesl *Adam Martínek* z PřF UK. Poslední příspěvek nejen této odborné sekce, ale i prvního dne konference, pak byl opět čistě demografický, kdy *Luděk Šídlo* z PřF UK porovnal populační vývoj na úrovni SO ORP s ohledem na míru zastoupení osob v sociálním vyloučení. První konferenční den byl posléze ukončen pro zájemce komentovanou prohlídkou města Tábora s průvodcem, včetně výstupu na věž hradu Kotnov.

Čtvrteční program byl rozdělen do čtyř sekcí. První z nich se věnovala tématům **plodnosti, resp. reprodukčního chování**, a obsahovala čtyři příspěvky: *Kryštof Zeman* za celý STFF tým navázal na svůj příspěvek z Ostravy a prezentoval nové poznatky k tématu koronavirové pandemie

a krátkodobých změn plodnosti ve vyspělých zemích; *Veronika Krišková* ze ŠÚ SR představila výsledky diferenční analýzy plodnosti žen podle národnosti na Slovensku; historicko-demografický pohled na problematiku vnesla *Barbora Janáková Kuprová* z PŘF UK příspěvkem analyzujícím manželskou plodnost mužů a žen na příkladu středočeského panství Škvorec v letech 1760–1839, načež sekci uzavřela *Michala Lustigová* z PŘF UK atraktivním tématem, seznamujícím výsledky šetření na téma sexuální život starších osob v Česku. Druhý čtvrtěční tematický okruh shromažďoval příspěvky, které mají svůj společný jmenovatel v **socioekonomických aspektech**: *Martina Šimková* a *Jaroslav Sixta* z FIS VŠE představili hlavní demografické a ekonomické determinanty produktivity; *Štěpánka Berková* a *Ladislava Železná* se věnovaly otázce nemocenského pojištění v době pandemie onemocnění covid-19; rozdíl v odměňování žen a mužů a efekt rodičovství a prekarity byl obsahem příspěvku *Marty Vohlídalové* a *Kristýny Pospíšilové* ze SoÚ AV ČR, v. v. i.

Po obědové pauze zahájila odborný program **posterová sekce**, v rámci níž bylo prezentováno a úvodním slovem autorů doplněno 10 posterů různorodých témat: Důvody neúčasti českých žen na screeningu karcinomu děložního hrdla (*Anna Altová* a *Michala Lustigová*, PŘF UK); Feminizace zdravotnictví – výzva a příležitost (*Kateřina Maláková*, PŘF UK); Klasifikace onkologických onemocnění (MKN-O, TNM) jako základ standardizace údajů o zdravotním stavu (*Miroslav Zvolský*, ÚZIS ČR); Prostorové diferenciace nerovností ve zdraví v České republice (*Dana Hübelová* z MENDELU a kol.); Souvislost mezi depresivní poruchou a úrovní vzdělání v Evropě (*Marie Kuklová* a *Michala Lustigová*, PŘF UK); Terminologické úvahy při publikování v angličtině (*Jan Morávek*, OSVČ); Vládní boj proti pandemii: přehled opatření vydaných v souvislosti s pandemií onemocnění covid-19 v Česku v letech 2020 a 2021 (*Jitka Slabá*, PŘF UK); Vliv socioekonomických faktorů na dočasnou pracovní neschopnost v České republice v letech 2009–2019 (*Albína Malinová*, PŘF UK); Vliv technologií asistované reprodukce na úroveň plodnosti a její časování v ČR (*Anna Štátná*, *Jiřina Kocourková* a *Boris Burcin* PŘF UK) a Východiska sekvenčně divergentně-konvergentního vývoje úmrtnosti

(*Adéla Pola*, PŘF UK). Odborný program druhého dne konference pak zakončila další sekce „**Současná česká rodina**“, která kromě úvodního slova *Anny Štátné* (PŘF UK) obsahovala dalších pět zajímavých témat: *Olga Nešporová* z VÚPSV, v. v. i. se věnovala homoparentálním rodinám a rodičovství stejnopohlavních párů, *Jana Barvínková* z VÚPSV, v. v. i. péči o děti po rozchodu rodičů; *Martin Kreidl* a *Barbora Hubatková* (FSS MU) za zabývali otázkou kvality partnerských vztahů během pandemie covid-19, přičemž tématu pandemie se věnovaly také *Radka Dudová* a *Alena Křížková* ze SoÚ AV ČR, v. v. i. v příspěvku, zabývajícím se zvýšenými nároky péče o děti v době pandemie, a *Hana Maříková* ze SoÚ AV ČR, v. v. i. se svými kolegyněmi v rámci prezentace zaměřené na gender a změny v dělbě práce v domácnostech s dětmi v době pandemie covid-19. Čtvrtěční podvečer pak byl věnován dalšímu doprovodnému programu, který obsahoval kostýmovanou prohlídku středověkého podzemí, přičemž druhý konferenční den byl ukončen společenským večerem s rautem a živou hudbou v podání klavírního doprovodu.

Poslední den konference zahájila sekce věnující se **perspektivám budoucího vývoje**, jež čítala čtyři příspěvky: *Renata Klufová* z JČU představila výsledky šetření, do jaké míry jsou státy V4 připraveny na demografické stárnutí; otázce spravedlivého důchodového věku jako možné cesty stabilizace penzijního systému se věnovali *Tomáš Fiala*, *Jitka Langhamrová* a *Jana Vrabcová* z FIS VŠE; *Ondřej Nývlt* z FIS VŠE nastínil ekonomickou aktivitu osob starších 60 let v perspektivě následujících desetiletí a sekci zakončili *Otakar Bursa* a *Luděk Sýkora* z PŘF UK, kteří analyzovali mladé dospělé v pražském metropolitním regionu z pohledu geodemografie a demogeografie. Poslední sekce se pak věnovala dalším příspěvkům **aktuálního demografického výzkumu**, které nebylo možné začlenit do žádné z předchozích sekcí: *David Morávek* z ČSÚ představil mikrosimulační přístup v populačním prognózování; *Nikoleta Slavíková* z FSEV UK v Bratislavě se věnovala otázce, jak ovlivňuje rodina pracovní migraci Romů; *Jiří Novák* z FIS VŠE zakončil odborné příspěvky tématem statistické ochrany důvěrnosti mikrodát ze sčítání lidu.

Dle organizátorů, ale i pozitivní zpětné vazby účastníků, lze konstatovat, že 51. konference

v Táboře splnila předem stanovená očekávání, kdy umožnila opětovné setkání kolegů z různých institucí i odborných zaměření a přinesla celou řadu zajímavých a podnětných příspěvků. Příspěvky z konference je možné si prohlédnout na stránkách konference <https://www.czechdemography.cz/akce/konference/konference-cds-2022/>. Organizátoři děkují všem, kteří se na přípravě i realizaci akce podíleli.

Hlavní výbor České demografické společnosti již začíná podnikat první kroky, které povedou

k uspořádání dalšího ročníku konference – prozatím neznáme přesné místo a termín konání, nicméně snahou bude uspořádat jej v „klasickém“ květnovém termínu. Aktuální informace najdou zájemci na stránkách <https://www.czechdemography.cz>, o konání konference budete informováni i prostřednictvím časopisu Demografie.

 HV ČDS

Pilotní data Generations & Gender Programme reflektující pandemickou situaci v Česku jsou dostupná on-line

V rámci výzkumu „Současná česká rodina“ a za finanční podpory Technologické agentury ČR Ěta v rámci projektu „Obohacení datové báze pro tvorbu a evaluaci rodinné politiky“ (č. TL03000338) se Česko účastní druhého kola mezinárodního výzkumného projektu Generations & Gender Programme (GGP). Na výzkumu se společně podílí Masarykova univerzita, Univerzita Karlova, Výzkumný ústav práce a sociálních věcí a agentura SC&C. Hlavní náplní projektu je realizovat českou verzi socio-demografického dotazníkového šetření Generations and Gender Survey (GGS), které poskytne mezinárodně srovnatelná data např. o partnerském, reprodukčním a rodinném chování dospělé české populace, a to v unikátním panelovém designu, ve kterém bude daný respondent dotázán třikrát s odstupem tří let.

Nepříznivá pandemická situace v roce 2020 a 2021 zapříčinila odklad sběru dat v rámci hlavního panelu respondentů, jelikož omezení osobních kontaktů s potenciálními respondenty neumožňovalo jejich rekrutování. Vzhledem k připravenosti projektu a společenskému významu probíhající pandemie bylo přikročeno k realizaci pilotního šetření, které

se metodikou a designem sběru dat od hlavního šetření lišilo.

V termínu od 9. prosince 2020 do 9. února 2021 proběhla terénní část šetření „GGP 2020 Pilot Czech Republic“, který obsahoval krom hlavního harmonizovaného dotazníku GGS i 40 specifických otázek, které se zaměřovaly na ekonomickou nejistotu a důsledky pandemie covid-19 v Česku. Použitou metodou bylo počítačem asistované dotazování (CAWI). Výsledný vzorek byl prostřednictvím kvótního výběru kontrolován na základě věku a pohlaví respondenta. Celkem se této studii zúčastnilo 1 313 mužů a žen ve věku od 18 do 69 let.

Nedlouho po skončení tohoto šetření se pandemická situace v Česku ještě zhoršila a od 1. března 2021 došlo k do té doby bezprecedentnímu uzavření hranic okresů, které nakonec trvalo až do 11. dubna 2021. Toto období nejsilnějšího pandemického působení na českém území a nejstriktnějších vládních opatření vyústilo ve snahu část pilotního šetření zopakovat a zjistit, jak toto do té doby nejkrizovější období ovlivnilo chování českých mužů a žen, a to nejen s ohledem

na jejich subjektivní zdraví, ekonomickou stabilitu, ale i s ohledem na vzájemné vztahy a dělbu práce v domácnosti. V termínu od 4. do 19. dubna 2021 bylo osloveno všech 1 313 respondentů z pilotního šetření k účasti na navazujícím šetření, které opakovalo 23 otázek z pilotního šetření a doplnilo 17 otázek nových. Celkem se šetření „Czech Republic Pilot Follow-up“ zúčastnilo 1 187 respondentů.

V současnosti jsou již oba dva datové soubory „GGP 2020 Pilot Czech Republic“ a „Czech Republic Pilot Follow-up“ dostupné v on-line archivu mezinárodního projektu Generations & Gender Programme. Data jsou dostupná nejen všem vědeckým pracovníkům, ale i studentům. Pro přístup k datům je potřeba se bezplatně zaregistrovat a následně vyplnit žádost o zpřístupnění konkrétních datových souborů. Krom samotných datových souborů jsou zde dostupné i podrobnější metodologické informace o výzkumu.

Odkazy na oficiální stránky šetření GGP:

Stránky mezinárodního projektu Generations & Gender Programme. <https://www.ggp-i.org/>.

Stránky projektu Současná česká rodina
<https://ggp-cz.fss.muni.cz/>.

Podoba citací datových souborů:

GGP 2020 Pilot Czech Republic: Kreidl, M., Šťastná, A., Kocourková, J., Hamanová, J., Zvoniček, T., Slabá, J., Beaupré, P., Jablonski, W., Koops, J. C., Rijken, A., Sturm, N. (2021). Czech Harmonized Generations and Gender Survey-II Pilot. Version 0.3. Data obtained from the GGP Data Archive.

<https://doi.org/10.57865/4W5V-3K95>.

Czech Republic Pilot Follow-up: Kreidl, M., Šťastná, A., Kocourková, J., Dzúrová, D., Hamanová, J., Zvoniček, T., Slabá, J. (2021). Czech GGS COVID Pilot - a Follow-up study. Version 1. Data obtained from the GGP Data Archive.

<https://doi.org/10.57865/K867-AH67>.

Za výzkumný tým projektu Současná česká rodina
Jitka Slabá

Nové složení Hlavního výboru České demografické společnosti, z.s.

Česká demografická společnost, z.s. vyhlásila termín řádného Valného shromáždění na termín 26. května 2022, tj. v rámci konání své 51. konference v Táboře. I přes značný počet účastníků konference nebylo Valné shromáždění pro nízký počet přítomných členů usnášeníschopné, proto bylo v souladu se Stanovami Společnosti vyhlášeno náhradní Valné shromáždění na termín na 22. června 2022. V rámci tohoto setkání bylo přítomnými účastníky zvoleno nové složení Hlavního výboru Společnosti s mandátem na další tři roky. Obsazení pozic vedení HV ČDS bylo projednáno na prvním zasedání nového HV, které se konalo hned po Valném shromáždění. Zápis z jednání je uveřejněn na stránkách <https://www.czechdemography.cz>.

Hlavní výbor Společnosti nyní pracuje v následujícím složení: *Luděk Šídlo* (PřF UK, předseda), *Jitka Langhamrová* (FIS VŠE, místopředsedkyně), *Boris Burcin* (PřF UK, tajemník), *Jana Vrabcová* (FIS VŠE, hospodář), *Kateřina Brázová* (PřF UK), *Tomáš Fiala* (FIS VŠE) a *Petra Kuncová* (ČSÚ).

Vedení Společnosti je i nadále otevřeno novým nápadům a námětům, které se týkají činnosti a fungování tohoto stěžejního odborného demografického uskupení na našem území. Všichni zájemci o populační problematiku jsou vítáni a mohou tak rozšířit členskou základnu, a to jak v rámci individuálního, tak kolektivního členství. Těšíme se na další spolupráci.

HV ČDS

Zveřejňování prvních výsledků Sčítání 2021

Sčítání 2021 – základní informace

Sčítání lidu, domů a bytů 2021 bylo připraveno jako kombinované, kdy celoplošné dotazníkové šetření bylo doplněno administrativními zdroji dat. Podobně bylo pojato i sčítání 2011, ale tentokrát bylo využití administrativních zdrojů výrazně rozsáhlejší. Díky tomu byl obsah formulářů výrazně zredukován na nejn nutnější otázky a domovní dotazník, který byl ještě v roce 2011 vyplňován majiteli domů, byl zcela zrušen. Sčítání začalo rozhodným okamžikem, kterým byla půlnoc z 26. na 27. března 2021. O půlnoci byl zahájen elektronický sběr dat, kdy uživatelé mohli snadno vyplnit údaje za svou domácnost do webového formuláře. O čtrnáct dní později byly lidem poskytnuty i papírové formuláře. Lidé vyplňovali formuláře

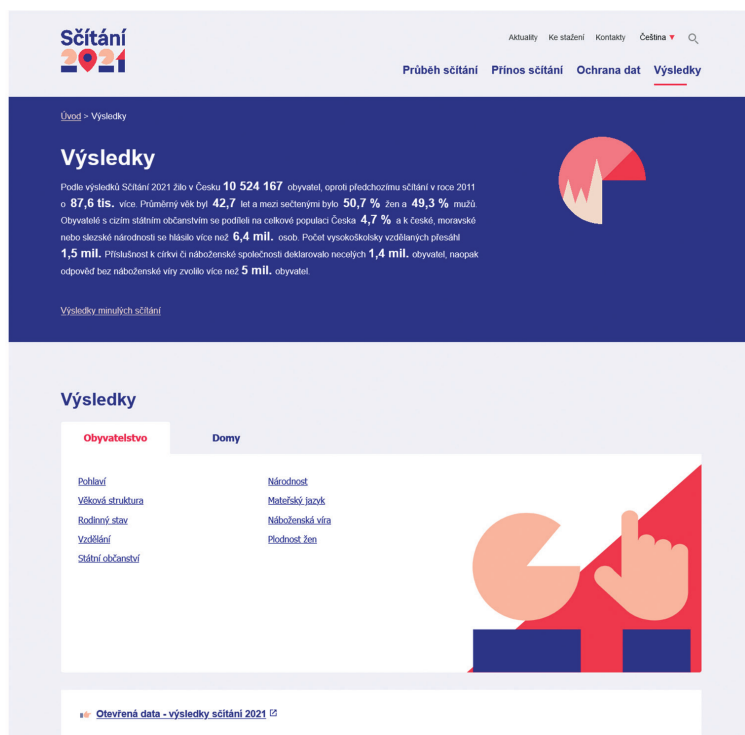
sami, bez přítomnosti tazatelů – šlo tedy o metodu sebesčítání (self-enumeration).

Sběr dat probíhal až do 11. května, elektronicky tedy mohli lidé vyplňovat dotazníky plných 46 dní. Elektronický sběr dat byl velmi úspěšný, protože touto formou bylo vyplněno 85 % všech sebraných formulářů.

Po ukončení sběru dat následovala fáze digitalizace papírových formulářů, doplnění údajů z administrativních zdrojů, čištění dat atd. Nyní jsme ve fázi, kdy se postupně zveřejňují data.

Zveřejňování výsledků

První výsledky Sčítání 2021 byly zveřejněny 13. ledna 2022 a obsahovaly data za ČR a kraje za několik

témat sčítání jako například věková struktura, vzdělání, rodinný stav, národnost, státní občanství, náboženská víra nebo první data za domy. Výsledky jsou zveřejňovány na webu sčítání www.scitani.cz v záložce Výsledky.

Struktura jednotlivých témat je obdobná – nejdříve úvodní shrnující text se základními daty, pak graf s dlouhodobou časovou řadou (je-li to možné s ohledem na srovnatelnost dat). Následuje tabulka s daty za poslední čtyři sčítání za ČR. V další tabulce jsou data tohoto sčítání podle jednotlivých krajů. Posledním blokem je kartogram, kdy je přednastaven kartogram vztahující se k danému tématu, ale je možné snadno vybrat i ukazatele za jiné oblasti. Některá témata obsahují speciální grafy – např. věková pyramida podle rodinného stavu nebo podle vzdělání. U každého tématu je možné všechna data stáhnout ve formátu xlsx nebo přejít do veřejné databáze, z níž je možné dělat exporty i do dalších formátů. Současná témata budou dále rozšiřována o témata nová. Zvětšovat se bude také nabídka dat ve VDB zejména o podrobnější regionální data, ale také o podrobnější třídění dat za již zveřejněné oblasti.

Koncem března byly údaje za ČR a kraje doplněny daty za nižší území (okresy, SO ORP, obce, správní obvody Prahy a městské části/obvody územně členěných statutárních měst). Údaje jsou uloženy ve VDB a uživatelé se na ně dostanou jednak přes navigační strom VDB, ale zejména z jednotlivých témat. Všechny údaje zveřejněné 31. března jsou definitivní (proti datům zveřejněným v lednu došlo na úrovni krajů k drobným změnám).

Velká pozornost je věnována ochraně důvěrnosti, která je zatím řešena tak, že za územní úrovně nižší než kraj jsou zveřejňovány hlavně tabulky s jedním pohledem na data (s jednou dimenzí), např. věková struktura, vzdělání apod. Se zveřejněním pohledů s více dimenzemi (např. kombinace pohlaví a věku) se počítá, ale nejprve musí být soubory posouzeny z pohledu ochrany důvěrných údajů. Byla tak například zveřejněna jednoletá věková struktura obyvatel obcí nad 1 000 obyvatel.

V dalších termínech s přibližně dvoutýdenním odstupem byly postupně zveřejňovány údaje o domech (materiál nosných zdí, způsob odvádění odpadních vod a vybavení výtahem) nebo údaje

o mateřském jazyce, o počtu živě narozených dětí a také o obydlených bytech. Další témata budou následovat. Vždy, když se zveřejňují nová data, objeví se na webu www.scitani.cz a www.czso.cz příslušná aktualita.

Jak bylo popsáno výše, data jsou k dispozici ve formátu xlsx, html, z VDB je možné dělat výstupy i do pdf. Pro další práci s daty jsou však jednoznačně nejužitečnější výstupy v tzv. otevřeném formátu. Je možné se na ně dostat přímo ze stránky Výsledků nebo také přes webové stránky ČSÚ.

Otevřená data – <https://www.czso.cz/csu/czso/vysledky-scitani-2021-otevrena-data>.

Další postup

Jak bylo zmíněno v předchozím textu, neustále se rozšiřují témata, pro která jsou zveřejňovány údaje. Přidávají se také další kombinace ukazatelů. Zároveň se připravují nové nástroje pro publikování dat:

- DataStat

Pro práci s daty ze sčítání se připravuje nová aplikace – DataStat. Uživatelé si budou moct vybírat data z připravených datových sad (množin), provádět nad nimi vlastní výběry i úpravy zobrazených tabulek, sbalovat a rozbalovat různé hierarchie území i jiných členění. Nová aplikace umožní export dat do různých formátů i jejich získávání přes API rozhraní. Všechny datové sady budou také evidovány v Národním katalogu otevřených dat. Databáze by měla být

spuštěna do konce roku 2022 s tím, že jako první v ní budou data ze sčítání a postupně budou doplňována data za všechny statistické oblasti.

- GIS

Pro údaje tohoto sčítání se také připravuje GIS aplikace, která kromě standardních výstupů GIS nabídne mapy s příběhem nebo názorně prezentovaná data o dojížděce. Spuštěna by měla být na přelomu letošního a příštího roku.

- informační služby

Detailní údaje budou dostupné také na vyžádání prostřednictvím pracoviště informačních služeb ČSÚ, a to buď v agregované podobě nebo podrobnější data pro vědecké účely při dodržení zásad ochrany důvěrných statistických údajů vycházejících z právních předpisů Evropské unie a České republiky, zejména ze zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů, zákona č.110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 223/2009 ze dne 11. března 2009 o evropské statistice.

- mobilní aplikace ČSÚ

ČSÚ vlastními silami vyvinul mobilní aplikaci, díky níž mohou zájemci najít aktuální statistická data a další zajímavosti ze světa statistiky včetně dat ze sčítání ve svých chytrých telefonech. Aplikace je k dispozici zdarma na Google Play a App Store.

J. Sixta – P. Kuncová